

Tản mạn cuối năm cùng nhà văn Sơn Nam

Sơn Nam luôn canh cánh trong lòng chuyện thể thái nhân tình, những chuyện mà trước đây nếu chứng kiến ông đã viết nên bao nhiêu truyện ngắn và tản mạn...

Đang nằm đọc sách, thấy có khách, nhà văn Sơn Nam bỏ vội quyển sách xuống giơ tay chào. Hơn 2 năm nằm nhà, nhìn ông xuống sắc hẳn. Nhưng khi vào cuộc chuyện trò, ông nhanh chóng lấy lại “thần thái” của một nhà văn được mệnh danh là nhà văn hóa Nam Bộ.

Hơn hai năm nay, đời sống của ông diễn ra trên giường, người bạn thân thiết nhất của ông là những cuốn sách và báo ra hàng ngày. Sáng sớm, các con ông mua vội mấy tờ báo để sẵn cho bố. Một ngày với ông luôn bắt đầu bằng uống cà phê và đọc báo để biết tin tức.

Ông quý “người bạn” của mình nhưng cũng thẳng thắn bảo đọc báo để thấy mình không lạc hậu với thời cuộc chứ báo chí bây giờ không có gì đặc sắc. Cầm mấy tờ báo trên tay, hầu như ngày nào cũng thấy tin chết chóc, rồi tham nhũng, giá cả tăng vù vù, tin văn hóa văn nghệ thì nhạt nhẽo, nhàm chán. Ông nhận định mục Văn học trên các báo không có gì mới, tuần nào cũng có truyện ngắn, thấy tưởng mới nhưng thật ra không có gì mới.

“Lâu nay không thấy sách của nhà văn Sơn Nam tái bản?”, đang suy tư, nghe tôi hỏi câu này, ông quay sang trả lời ngay: “Tái bản nữa ai đọc?”. Theo ông thì độc giả của ông là lớp người trên năm mươi, những người ở độ tuổi sâu sắc này mới cảm thấy cần đọc, tìm hiểu ở những tác phẩm của ông nhà văn xưa như ông. Và ông cười khà khà: “Bây giờ tìm đâu ra người viết văn như các ông Nhất Linh, Khái Hưng, Nguyễn Tuân... Mà nếu có cũng chẳng có ai đọc”.

Ông không nghe đài, cũng không xem truyền hình vì “chẳng có gì để coi” nhưng nói đến lĩnh vực nào, ông cũng bình luận không kém... chuyên gia. Ông bảo thể thao miền Nam bây giờ tệ quá, 10 năm trước đây, TP.HCM là số một của nhiều bộ môn, bây giờ tuột dốc thảm hại.

Ông thẳng thừng chê phim Việt Nam dở. Không phải dở vì thiếu người tài, thiếu kịch bản tốt hay thiếu tiền mà dở chính từ cái tự ti của người Việt mình. Tự ti quá nên hay bắt chước người khác, tự ti quá nên không tin sản phẩm thuần túy Việt Nam sẽ được khán giả ủng hộ, cứ đi theo Hàn Quốc, theo Hollywood... mà theo không tới đâu. “Lớp trẻ bây giờ không được tự ti mới tiến nhanh theo thời hội nhập này được” – ông kết luận.

Mỗi ngày cập nhật tin tức, tin nào hay, thấy cần thiết, ông cất ra lưu giữ cẩn thận trong một cái túi nhỏ. Đọc sách mỗi ngày để “ôn luyện” lại trí nhớ về chiều. Ông tự nhận mình dạo này hay quên trước quên sau, chuyện nọ xọ chuyện kia nên phải... cẩn thận.

Tản mạn từ chuyện ăn uống sang chuyện tính cách người miền Nam. Rồi từ tính cách của dân Nam Bộ, ông chuyển sang thời cuộc. Ông bảo thời bây giờ thứ gì cũng tăng, chỉ có một thứ giảm giá là quần áo.

Thời thì hàng hà nhân hiệu xuống đường phố mùa cuối năm này, thật giả lẫn lộn. Và ông lo ngại điều này sẽ làm người nghèo khổ hơn bởi: “Hàng hóa rẻ mạt xuống đường nằm ngay tầm mắt của mình thì ai mà không động lòng muốn mua. Mua một, hai cái lại thấy tiếc vì nó rẻ, thế là mai lại mua tiếp, cái vòng lẩn quẩn. Cứ lo thất lưng buộc bụng để sắm sửa, đôi khi lại sắm thứ không cần thiết”.

Ông có vẻ suy tư khi nói về sự phân cấp giàu nghèo ngày càng

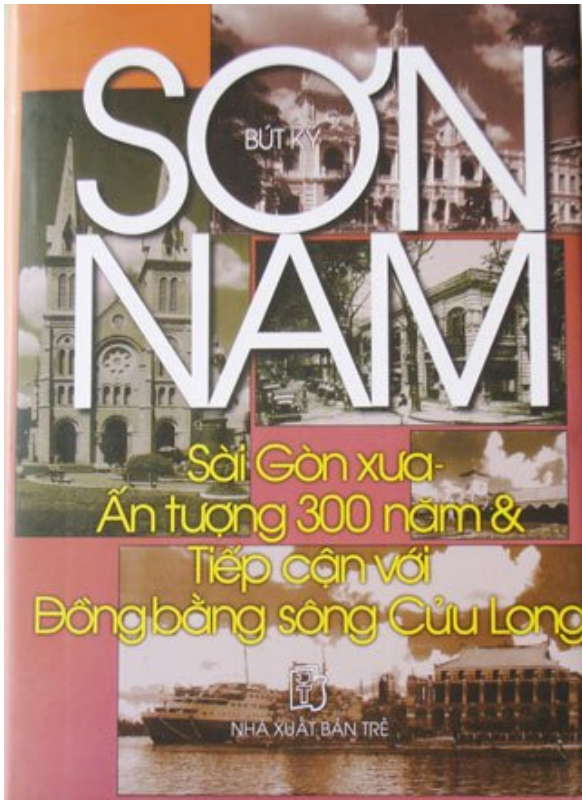
lớn giữa người thành thị và người thôn quê, giữa người ở thành thị với nhau. Cái giàu nghèo này thể hiện ngay trong lứa tuổi học sinh, nhà giàu thì thành thoi đi học, nhà nghèo thì chạy tiền mồ hôi tai mới được đến trường, mà đến được trường đâu đã xong, năm nào lo năm đó, cứ nơm nớp lo sợ con em mình bị thất học vì cái nghèo...

“Năm mới nhà văn ước ao điều gì nhất?”, thật giản dị, ông trả lời: “Có người tới thăm nói dóc chơi”...

Thanh Phúc

Hiểu Sài Gòn xưa và nay qua “Bút ký Sơn Nam”

Đưa ra nhiều địa danh, lý giải bằng nhiều chứng cứ thuyết phục cho sự tồn tại và phát triển của đất và người Nam bộ, "Bút ký Sơn Nam" là một quyển sách hay cho những người muốn tìm hiểu về vùng đất hơn 300 tuổi này.

Trong bề dày lịch sử hình thành và phát triển, Sài Gòn và Nam bộ đã bao phen đổi thay. Từ những lưu dân thời mở nước đến những công dân thời dựng nước hôm nay, người Sài Gòn và Nam bộ đã hun đúc cho mình bao hồn thiêng sông núi để dù sống chết nơi đâu vẫn đau đáu một nỗi niềm về xứ sở, tổ tiên.

Sống giữa lòng thành phố, người Sài Gòn nói riêng và người Nam bộ nói chung, từ em bé mới cắp sách đến trường đến người già cả đều cần phải biết, nhớ và hiểu về nơi chốn mình đã ra đi và đang dừng chân sinh sống.

Sài Gòn xưa được nhà văn Sơn Nam đặc tả theo dòng hoài niệm. Từng địa danh như chợ Bến Thành, thành Gia Định, Nhà Bè, bến Bạch Đằng, rạch Bến Nghé... qua giọng miên man của nhà Nam bộ học người Kiên Giang đưa người đọc đến từng con sông, bờ rạch, từng con đường. Đọc văn ông, trước mắt người đọc như hiện ra từng vùng đất mà trước đây ông cha mình đã đặt chân đến.

Một Sài Gòn của mấy chục nóc nhà, trải qua bao biến cố, đổi thay, đã hình thành nên một

TP.HCM sung túc với hơn 300 tuổi. Đó là thành quả mở mang bờ cõi nước Việt của Thượng đẳng thần Nguyễn Hữu Cảnh từ Nam Trung bộ trải dài đến miền Tây Nam bộ.

Trong *Tiếp cận với Đồng bằng sông Cửu Long*, người đọc sẽ đi qua sông Tiền, sông Hậu, hai con sông tạo nên vùng đất trù phú của vùng đất phía cuối tổ quốc. Càng, kênh đào, vùng đất được thiên nhiên ưu đãi đã hình thành vựa lúa lớn của đất nước với những dãy ruộng xa tít, những vùng cây ăn trái trĩu quả.

Không chỉ miên man về địa danh mà nhà văn Sơn Nam còn đưa người đọc tiếp cận với lễ hội, phong tục tập quán của người Nam bộ, từ những lễ hội dân gian xa xưa cho đến các lễ hội ngày nay...

Sách chuyên về khảo cứu nhưng mang nặng văn chương. Có lẽ vì thế mà nó được gọi chung bằng tên *Bút ký Sơn Nam*, là tập hợp ba tác phẩm đã xuất bản rải rác trước đây: *Giới thiệu Sài Gòn xưa*; *Ấn tượng 300 năm*; *Tiếp cận với Đồng bằng sông Cửu Long*.

Thanh Phúc

Vĩnh biệt nhà văn Sơn Nam

Sau hai tuần chống chọi cùng bệnh tật, nhà văn Sơn Nam đã vĩnh viễn ra đi vào lúc 12h40 ngày 13/8 tại Bệnh viện Nhân dân Gia Định (TP.HCM), thọ 82 tuổi.

Người già nào rồi cũng sẽ ra đi nhưng với một người đặc biệt như nhà văn Sơn Nam, đây quả là niềm đáng tiếc cho độc giả. Gần ba năm qua, nằm một chỗ vì tai nạn giao thông, nhà văn Sơn Nam vẫn trăn trở cho một cuốn sách cuối cùng viết về miền Nam. Những ngày nằm nhà, ông nghiên cứu tư liệu, suy nghĩ để khi ngồi dậy được là có ngay sách. Trên chiếc giường ông nằm, cơ man là sách, từ sách thơ, sách văn cho đến sách nghiên cứu. Quyển *Từ điển thành ngữ Nam Bộ* to tướng ông vẫn ôm khư khư như báu vật, mỗi lần lật tiếp trang, ông phải đặt nó vào người vì nó quá nặng so với sức vóc ốm yếu của ông.

Mỗi lần có khách đến thăm, ông bỏ hết sách báo xuống giường, vui vẻ kêu con cháu rót nước mời khách. Ông nói đủ chuyện, từ chuyện của mình đến chuyện khách và mở rộng ra chuyện xã hội. Những chuyện đang xảy ra ông đều hay biết nhờ mấy tờ báo hàng ngày vợ con mua để sẵn đầu giường. Các vấn đề thời sự xã hội được ông bình luận vừa sâu sắc, vừa hài hước. Dưới lăng kính của ông già ngoài 80 tuổi, chuyện xã hội vẫn là chuyện chung chứ không phải chuyện riêng của giới trẻ.

Nhà văn Sơn Nam, cây bút vàng của Nam Bộ

Ngoài biệt danh “ông già Nam bộ”, nhà văn Sơn Nam còn có biệt danh “ông già đi bộ”. Có lẽ trên đất nước Việt Nam này không có người nào đi bộ giỏi bằng ông. Đơn giản vì ông không hề biết đi xe đạp hay xe máy, có đi đâu thì gọi xe ôm, thỉnh thoảng có người quen tình nguyện đưa đi chở về. Có lẽ nhờ đi bộ mà ông cho ra đời nhiều tác phẩm hay. *Đạo chơi - Tuổi già, Âm dương cách trở, Người Sài Gòn...* ra đời từ những lần ông lang thang khắp nơi.

Ông là nhà văn của người nghèo, điều này có lẽ không sai. Trong tác phẩm của ông đều thấp thoáng bóng dáng của ông Tư xích lô, thằng Tám sửa xe, cô Hồng bán báo... Dưới ngòi bút của ông, cuộc mưu sinh của họ hiện ra một cách rõ nét, bận rộn kiếm sống, chật vật với đời nhưng giàu tình nghĩa. Gấp trang sách của Sơn Nam lại, người đọc cảm thấy trân trọng hơn cuộc sống hiện tại của mình.

Trong một lần lang thang đường phố Sài Gòn, ông đã bị một người chạy xe máy đâm vào. Người này bỏ trốn để mặc ông được người khác đưa vào bệnh viện. Nghe vợ con ông nguyên rủa người gây tai nạn, ông nhẹ nhàng bảo họ đừng có la lối nữa, tai nạn xảy ra là ngoài ý muốn. Nhiều người đến thăm, hỏi về người gây tai nạn, ông cười bảo: “Tội nghiệp cái thằng đụng nhầm ông già này, chắc nó cũng nghèo rớt mồng tơi”.

Cả đời viết văn không làm ông thông dong trong cuộc sống. Cơm áo gạo tiền đôi lúc ghi ông sát đất. Những ngày thấy ông đi ra từ các tòa soạn báo là biết ông vừa nhận tiền nhuận bút. Có hôm ông ngồi bàn thờ ở địa điểm quen thuộc là Phòng Truyền thống phường 7, quận Gò Vấp chờ người quen tới chờ đi ra trung tâm Sài Gòn “đòi nợ” mấy tòa báo. Nhưng ngay sau đó là ông vui vẻ tiếp chuyện với người ngồi cạnh. Dù ruột gan có héo úa vì cuộc sống nhưng cách nói chuyện của ông luôn mang lại tiếng cười cho người tiếp xúc.

Nhà văn Sơn Nam nổi tiếng với tập sách *Hương rừng Cà Mau* xuất bản năm 1962. Tựa sách này đã đưa tên tuổi của ông vào danh sách những nhà văn tên tuổi của Việt Nam. Bạn đọc khắp nơi yêu mến giọng văn đặc trưng Nam bộ của ông. Hàng chục tựa sách văn học sau đó cũng đã đưa Sơn Nam vào hàng ngũ nhà văn chuyên viết về Nam Bộ hiếm hoi.

Độc giả yêu thích giọng văn nhẹ nhàng mà sâu lắng, đặc sệt Nam Bộ của ông. Hàng loạt sách văn học của Sơn Nam mỗi lần tái bản luôn có lượng độc giả không nhỏ như: *Chim quỳên xuống đất, Bà chúa Hòn, Biển cỏ miền Tây, Hình bóng cũ*; các tác phẩm sau này như: *Theo chân Người tình, Đạo chơi tuổi già, Hồi ký Sơn Nam, Âm dương cách trở...*

Ngoài viết sách văn học, Sơn Nam còn chuyên tâm viết sách biên khảo. Trong gia tài văn chương đồ sộ của ông có nhiều tựa sách nghiên cứu về đất và người Nam bộ như: *Bến Nghé xưa, Lịch sử khẩn hoang miền Nam, Đất Gia Định xưa, Người Sài Gòn, Cá tính miền Nam, Lịch sử An Giang, Văn minh miệt vườn, Đồng bằng sông Cửu Long – Nét sinh hoạt xưa, Nghi thức lễ bái của người Việt Nam, Người Việt có dân tộc tính không...* Nhiều độc giả yêu mến phong tặng ông là nhà Nam bộ học.

Từ ngày NXB Trẻ (tháng 3/2003) ký hợp đồng tác quyền mua toàn bộ “gia tài” của ông, “ông già Nam bộ” vui ra mặt. Trong một lần trò chuyện, ông thật tình cho biết rất vui vì toàn bộ tác phẩm của ông sẽ có “chủ” đàng hoàng. Sau này ông mất đi sẽ có NXB Trẻ đứng ra tập hợp, xuất bản và tái bản những “đứa con tinh thần” của ông.

Lần cuối cùng xuất hiện trước công chúng tại buổi khánh thành tượng đồng Lê Văn Duyệt (1/2008), ông vẫn còn tươi cười vẫy tay chào bạn bè, độc giả. Đi xe lăn do con gái đẩy, ông có vẻ mệt mỏi nhưng ánh mắt vẫn ánh lên niềm vui được gặp mặt nhiều người.

Những ngày qua, được đội ngũ y bác sĩ bệnh viện nhân dân Gia Định chăm sóc tận tình nhưng do tuổi già sức yếu cùng nhiều chứng bệnh hoành hành, ông đã vĩnh viễn ra đi, bỏ lại niềm day dứt của một người còn nặng nợ gia đình, nỗi niềm đau đáu về một cuốn sách còn dang dở trong ý tưởng... Xin vĩnh biệt nhà văn của xứ sở Nam bộ!

Thanh Phúc

Nhà văn Sơn Nam trở thành người giàu với phần mộ tiền tỉ

Khi còn sống, ông là người nghèo. Khi mất đi, ông trở thành nhà giàu với phần mộ lên đến hơn cả tỉ đồng. Có lẽ không ai giống như ông, nhà văn Sơn Nam.

Tọa lạc ở vị trí đắc địa nhất của khu Nghĩa trang công viên Bình Dương, ngôi mộ của nhà văn Sơn Nam rất bình dị mà độc đáo như tính cách của ông. Toàn bộ đá xây mộ được mua từ Bình Định. Theo ông Nguyễn Văn Thiên - Chủ tịch Hội đồng quản trị Nghĩa trang công viên tỉnh Bình Dương thì những tảng đá to được mua về đục, đẽo ra làm từng phần để hoàn thành ngôi mộ.

Trên phần bia, bên cạnh chữ “Sơn Nam 1926 – 2008”, những người thực hiện đã khắc khuôn mặt của Sơn Nam bằng đá. Theo ông Thiên, chân dung của nhà văn Sơn Nam được ông lấy từ một tờ báo có in hình nhà văn đang đi thực tế, mang túi balô nhỏ có ổ bánh mì trong đó.

Bên ngoài phần mộ có hai tảng đá to với hai câu thơ kết trong bài thơ “Không đề” do chính Sơn Nam sáng tác được viết thay lời tựa trong tác phẩm nổi tiếng *Hương rừng Cà Mau*. Bên trái “Phong sương mấy độ qua đường phố”, bên phải “Hạt bụi nghiêng mình nhớ đất quê”.

Ngôi mộ nhà văn Sơn Nam tại ấp 1B, xã Chánh Phú Hòa, Bến Cát, Bình Dương

Có lẽ không mấy ai biết khi còn đương thời, nhà văn Sơn Nam đã đồng ý ký tặng xác mình cho Nghĩa trang công viên tỉnh Bình Dương với lý do rất... Sơn Nam: “Người ta quý mình thì mình nhận lời thôi”.

Theo lời gia đình nhà văn, những người đến đặt vấn đề xin mang xác ông về an táng tại Nghĩa

trang công viên Bình Dương đều là người lạ, nhà văn cũng như gia đình chưa từng gặp mặt. Chính nhà văn cũng khá bất ngờ trước lời đề nghị này. Khi những người... xin xác ra về, con gái ông hỏi: “Ba thấy chuyện này thế nào? Ba có đồng ý không?”. Nhà văn im lặng một lúc và trả lời: “Người ta có lòng thì mình nhận lời thôi con à”.

Để có được “hợp đồng” lạ lùng này, ông Nguyễn Văn Thiên – Chủ tịch Hội đồng quản trị Nghĩa trang công viên tỉnh Bình Dương đã gặp nhà văn Sơn Nam và gia đình ông trước ngày ông mất

hơn một năm. Và hợp đồng nhanh chóng được bà Nguyễn Thị Lang, vợ nhà văn Sơn Nam ký kết.

Ý định xin mang xác nhà văn Sơn Nam về an táng tại khu Nghĩa trang công viên Bình Dương được ông Nguyễn Văn Thiên ấp ủ từ ngày nghĩa trang hình thành. Ông không phải là người hâm mộ văn chương của Sơn Nam, chưa từng đọc qua *Hương rừng Cà Mau*. Ông chỉ đọc rất ít tác phẩm của Sơn Nam nhưng một số truyện ngắn, một số bài báo của nhà văn đã để lại trong ông một ấn tượng sâu sắc về một con người không cầu vinh lợi, sống giản dị toát ra trong từng câu chữ mộc mạc.

Tâm huyết với văn hóa Nam bộ cả đời, cuối đời nhà văn Sơn Nam vẫn hai bàn tay trắng, căn nhà ông để lại vợ con cũng là nhà được Nhà nước cấp. “Khi sống, ông ấy vì mọi người thì khi mất đi, mọi người phải vì ông ấy. Những người như nhà văn Sơn Nam xứng đáng được yên nghỉ ở nơi đàng hoàng tử tế. Đó không chỉ là tâm huyết của tôi mà còn của tập thể mọi người ở Nghĩa trang công viên Bình Dương” - ông Thiên bày tỏ.

Với khoảng 1,5 tỷ đồng cho nơi yên nghỉ của mình, nhà văn Sơn Nam trở thành... nhà giàu khi mất đi.

Cách TP.HCM hơn 50 km, nằm tại xã Chánh Phú Hòa, huyện Bến Cát, tỉnh Bình Dương, nhà văn Sơn Nam đã không đơn độc khi có rất nhiều người thường xuyên đến thắp hương trên

mộ ông. Khi ông sống, họ không có cơ hội gặp gỡ, khi ông mất đi, họ tưởng nhớ ông qua nén hương.

Có lẽ ở nơi tuổi vàng, nhà văn Sơn Nam cũng mãn nguyện vì ông rất... ham vui. Khi đồng ý yên nghỉ tại Nghĩa trang công viên Bình Dương, ông còn hỏi vui ở chỗ này có đông người không. Ông chỉ cần đông người cho đỡ quạnh quẽ.

Nhân ngày táo mộ đầu tiên của nhà văn Sơn Nam, xin được thắp nén hương trên ngôi mộ của nhà Nam bộ học được đông đảo bạn đọc yêu mến!

Thanh Phúc